

GARTXOTEN ARRASTOARI SEGIKA

Garaileen eskutik idatzitako historiatik ihesean iritsi gara Elkorretako leizera. Bertako pareten artean iraun du, Gartxoten kondaira bihurtuta eta gaurdaino, euskaldunon erresistentziaren memoriak. Istoria hain agerikoa ez den Euskal Herriaren historian barneratzeko aitzakia da. Segidan duzue Itzaltzutik kobarainoko ibilbidearen inguruko informazioa. Honela, testu honetan, kondaira bera, Zaraitzuko bailara eta bertako jendea ezagutzeko aukera izango duzue.

AITOR KALTZAKORTA @Kaltzakorta 2015eko maiatzaren 31a

Historiaren iturri ezkutuen emaria da Gartxoten kondaira. Arturo Kanpion idazle, historialari, politikari eta abokatu euskaltzaleak egin zuen ezagun 1917an argitara eman zuen *Itzaltzuko bardoa* idazlanarekin.

Gartxot XI. mendeko Itzaltzun bizi zen Erdi Aroko bardo edo koplaria izan zen. Izkiriatu ezin zirelako ahoz aho igorri behar izan ziren istorioak, tradizioak eta kondairak transmititzea zuen lanbide, herriaren kultura eskutik eskura eta ahotik belarrietara eramanez. Boterean zeudenentzat arras kaltegarria zen hori, pospolo soil batek gaurik beltzenetan eragiten duen distira zabalaz ohartuta, horiek hedatu nahi ez zituzten mezuak zabaldu eta herritarrak ilunpetik ateratzeko arriskua eragiten baitzuen.

Lerro arteko ikasgaia

Gartxoten seme Mikelotek paregabeko dohaina zeukan eztarrian. Horregatik nahi zuen bereganatu Orreagako fraideak, berau abeslari erlijioso bihurtu eta haren xaramela latinezko kantuetarako erreserbatzeko. Fraideak bahitu egin zuen Mikelot, eta bere nahikerien zerbitzura jarri. Hark fraidearen eskuetatik ihes egitea lortu zuen aitaren laguntzaz, eta Zaraitzuko mendietan ezkutatu ziren biak. Zaraitzuko Jaunak harrapatu egin zituen ordea, eta Gartxotek semea hil egin zuen, hitza eman baitzion ez zela beste behin bueltatuko elizgizonen mendera. Egindakoaren ordainetan Gartxoti bizi osoko zigorra ezarri zioten, eta berak hala erabakita, Elkorretako leizean eman zuen azken arnasa, 1110.eko udaberrian.

Azken finean, bere hizkuntza, izaera eta kultura babestu eta aitzinatu nahi dituen herri baten erresistentziaren lerro arteko kontakizuna da Gartxotena. Mapan ikusten ez den konkistari aurre egin ziotenen kontra da, hizkuntza ordezkapenarena, konkistaren erresistentziaren memoria.

Hamaika kilometro, hamaika ikasgai

Itzaltzuko plazan hasiko dugu euskal kulturaren sustraietaraino doan hamaika kilometroko bidea, Adrian Labadie Etxalarren bizi den artista holandarrak sortutako *Gartxoten tailua* paretik. Hiru ordu eta erdian egiten da, batez beste, 485 metroko desnibel nabarmena duen ibilbidea.

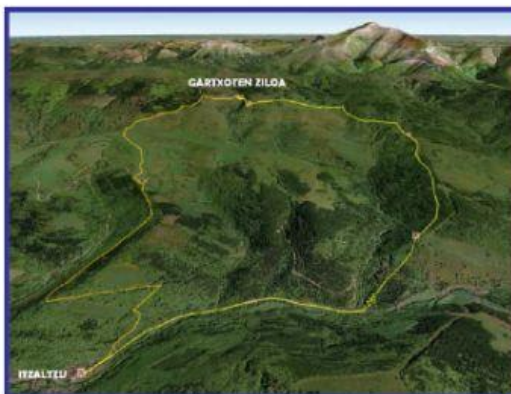
Errepidean barrena egin behar dira lehen urratsak. Kilometro batera, ezkerretara dagoen etxola ondoko pista hartuko dugu gora joateko. Bertako herritarren auzolanaren emaitza da seinaleztapen bikaina duen bidea. Ez da galtzerik Elkorretaraino.

Haritzen gerizetan jarraituko dugu gorantz, gerrako aterpe bateraino. Basoa zeharkatuko dugu zelaiak gure begien aurrean nola zabaltzen diren ikusi arte. Horrek Krutxeara iritsi garela esan nahi du. Mendebaldeko noranzkoan mendia zeharkatu eta basoa gurutzatuko dugu segidan, eta erreka bat pasa ondoren itzalik gabeko malda bat igoko dugu, Elkorretako haitzak ikusi arte. Errekara jaitsi, bertako turrusta edo ur-jauzi ezin ederragoa ikusi eta ehun metrora dago Elkorretako leizea. Gartxoten arnasa helmugara iritsi zen kobazuloan, ibiltariak aukera du erabakia hartzeko. Bidea bertan bukatu, ala atzera begiratzeko ispiluari orbanak garbituta, zenbait ikasgai bizkarrean jaso, motxilara batu, eta Itzaltzura berriz iritsi arte aurrera jarraitzea.

Auzolanean ekinez egina

Euskara sustatu, kondaira zabaldu eta auzolana bultzatzeko osatu zuten Gartxot Ekimena bailarako biztanleek, eta hainbat ekinaldi bultzatu dituzte urteotan. Elkorretarainoko bidea atondu eta ezagutzera ematea izan da lan horietako bat.

Itzaltzuren bilakaera berezia izan da, ez ohikoa. Izaba eta Otsagabia baino txikiagoa izan eta iparralderago egon arren, aipatu herrietan baino lehenago galdu zen euskara. Karabineroek ez zuten kuartelik, eta herrikoen etxeetan sakabanatu omen zituztenez, hizkuntza ordezkapen prozesua asko bizkortu zen. Egun, alta, gazteria bera ari da bere burua euskalduntzen, egoera hori iraultzeko xedearekin. Zentzu berean, garai hartan aduanek eta bestelako interesek galarazi zuten xiberotarrekiko harremana berreskuratzen hasi dira.

<http://www.argia.eus/argia-astekaria/2463/itzaltzu-nafarroa> (moldatua),

Aitor Kaltzakorta

1. Itzaltzutik kobarainoko ibilbidearen inguruko informazioarekin batera, zer ezagutu dezakegu?

.....

.....

2. Nori esker ezagutzen dugu kondaira hau?

- A. Gartxoti esker.
- B. Mikeloti esker.
- C. Arturo Kanpioni esker.
- D. Orreagako fraideei esker.

3. Zergatik zen arriskutsua Gartxoten lanbidea boterean zeudenentzat? Eman itzazu bi arrazoi.

.....

.....

.....

.....

4. Zergatik bahitu nahi zuen Orreagako fraideak Mikelot?

- A. Oso ongi abesten zuelako.
- B. Eztarriko gaitzak sendatzen zituelako.
- C. Abeslari erlijiosoa zelako.
- D. Latinezko kantuak bazekizkielako.

5. Testuan Gartxot hil egin dela esaten dute. Kopiatu testuan hori adierazten duten hitzak.

.....

6. Zenbat denbora behar da ibilbidea egiteko?

- A. Hiru ordu eta erdi baino gehiago.
- B. Hiru ordu eta erdi baino gutxiago.
- C. Hiru ordu eta erdi.
- D. Hiru edo lau ordu.

7. Zergatik galdu zen hain bizkor euskara Itzaltzun?

- A. Izaba eta Otsagabia herrien arteko liskarrak zirela eta.
- B. Itzaltzu iparraldean zegoelako eta herritarrek emigratu zutelako.
- C. Gazteriak bere burua ez zuelako euskaldundu nahi.
- D. Karabineroak herrikoen etxeetan sakabanatu zituztelako.

8. Ordenatu kronologikoki hurrengo hauek:

- A. Gartxoten tailua, Mikeloten bahiketa, Elkorretarainoko ibilbidea eta *Itzaltzuko bardoa* idazlana.
- B. Mikeloten bahiketa, *Itzaltzuko bardoa* idazlana, Gartxoten tailua eta Elkorretarainoko ibilbidea.
- C. Mikeloten bahiketa, *Itzaltzuko bardoa* idazlana, Elkorretarainoko ibilbidea eta Gartxoten tailua.
- D. Elkorretarainoko ibilbidea, Mikeloten bahiketa, *Itzaltzuko bardoa* idazlana eta Gartxoten tailua.